

Jasminka Domaš: *I Bog moli*, Zagreb, Stajer graf,
Židovska vjerska zajednica Bet Israel, 2013, 192 str.

Jadranka Pintarić
jadranka.pintaric@gmail.com

Živimo u svijetu spektakla, nadzora, manipulacije, površnosti, zaborava – da navedem samo neka obilježja što ih teoretičari posljednjih desetljeća ističu. Naš kognitivni potencijal postao je samo mjerna jedinica marketinške industrije. Svaki aspekt našeg života podvrgnut je nekom totalnom obliku moći, proizvodnje, komunikacije. Naše tjelesno pamćenje u funkciji je konzumerizma, a duhovna memorija u službi je proizvodnje javnog mnijenja. Jedan teoretičar je ustvrdio da je upravo pamćenje ono čime suvremeni kapitalizam nastoji ovladati kako bi mogao kontrolirati suradnju mozгова. Nastoje ovladati našom inteligencijom (koju prema nekim istraživanjima upravo najliberalniji alat današnjice – internet – uvelike i neprestano snižava), pamćenjem i pažnjom, tako da ih pretvore u sile koje se mogu ekonomski eksploatirati: za proizvodnju, ali i potrošnju. Kažu da upravo zbog tih procesa, suptilnih i nevidljivih, najvažnija društvena kategorija postaje: »javnost«, što je tzv. publika medija i posve amorfnu masu koju više ne određuje društveni položaj ili tradicija, nego konzumiranje nekog proizvoda, usluge ili mišljenja.

Povijesno mogli smo pripadati samo jednoj klasi, vjeri, opredjeljenju – ali danas se cijepamo na raznovrsne, pa i kontradiktorne, pripadnosti ovisno o onome što trošimo ili kakvoj »publici« se priklanjamo. Tehnologije nas povezuju na daljinu u tu »publiku«. Istodobno te tehnologije oblikuju naše želje, volju i vjerovanja. Manipuliraju našom potrebom za pripadanjem nekoj zajednici. Naše *Ja* oblikovano je onim što konzumiramo, a to postaje onim što nazivaju životnim stilom. No, mi smo nekoć, a i danas, bili oblikovani pamćenjem – jer život veže prošlost sa sadašnjošću i bilježi poruke za budućnost. Bez toga nema nam (smislenog) postojanja. E to sad valja pretvoriti u informatičko pamćenje, u arhive podataka, u mikročipove. Negdje se pamte naše kupovine, aktivnost na Mreži, bankarske transakcije, čitanje novina, šetnje gradskim ulicama, prisustvovanje kulturnim događajima. Netko želi da živimo određeni oblik života, da se odijevamo na određeni način, da jedemo određenu hranu, da se na određen način ophodimo prema tijelu, da na određen način stanujemo, putujemo,

komuniciramo, govorimo itd. Naposljetku, u svemu tome ucjepljuju nam i šire strah. Ustrašena javnost sklona je potrošnji i prihvaćanju serviranih stavova. Istodobno daju nam iluziju da smo sigurni, zaštićeni, bezbrižni – tja, sve dok trošimo to-i-to. Nekoć je strah bio stvaran, konkretan, a ne imaginaran, virtualan.

I некоć je samo Bog imao pravo ucjepljivati strah, vjera je oblikovala javno mnijenje, tradicija je čuvala pamćenje, kako ono tjelesno tako i duhovno; naslijeđe nam je najčešće određivalo društvenu pripadnost, nismo bili ni javnost ni publika, nismo bili konzumenti – medija, roba, usluga. Nego stvaratelji. Knjiga Jasminke Domaš govori upravo o tome: kako se dubokim promišljanjem, vraćanjem izvorima duha možemo opet osjećati stvarateljima. Svakim poglavljem govori o poštivanju čuda života – naizgled jednostavnoj istini od koje je odustao svijet opisan u prethodnom odlomku. Zaboravili smo na svakodnevna mala očuđenja jednostavnim duhovnim spoznajama, ali Jasminka ide i dalje: zalazi onkraj vidljivoga, u prostranstva duhovnosti koja smo naslijedili, ali gurnuli u stranu, potisnuli ih, previđamo ih u potrazi za materijalnim.

Čovjek koji je preživio holokaust, psihijatar Viktor Frankl, liječnik koji je prakticirao logoterapiju – terapiju smislom, napisao je: »Čovjekovo dostojanstvo zabranjuje da on sam postane sredstvo, da bude degradiran na puko sredstvo radnog procesa, proizvodno sredstvo.«¹ I upravo to u svojim meditativnim tekstovima govori i Jasminka: nema nadomjestaka za poniranje u metafizičko. Mi smo odgovorni za smisao, a puninu smisla može nam dati samo duhovno ispunjenje. Mnogi ga danas traže na pogrešnim mjestima, a valja samo posegnuti za drevnim naslijeđem i otvorit će nam se ispunjenje smislom. Jasminka je posegnula za drevnim svetim tekstovima da nas upozori kako svijet ne valja uzimati zdravo za gotovo, kako sakralno još postoji i da nas profanizacija udaljuje od istinske duhovnosti. A duhovnost nam je dana samim postankom, i ako je zanemarimo, padamo u posvemašnju prazninu. I mudrost nam je bila dana, piše Jasminka, a na nama je da je učinimo svojom, svakodnevnom.

Alegorije Jasminke Domaš smjernice su za meditaciju i uvođenje duhovnosti u vlastiti, svakodnevni život. Duša koja je usmjerena prema Bogu stječe čudesne dimenzije, povezuje se u prostoru i vremenu s Božjom prisutnošću. Takvi uvidi nadmašuju intelektualne spoznaje i uvode nas u spoznaju Dobra, Ljubavi, Boga kao volje. No, čovjek je biće koje se, u idealnom slučaju, oslobađa onim što mu je određeno, biće koje ima sposobnost transcendirati sve svoje određenosti – sve dok želi Boga. Jasminka piše:

»Samo s godinama, s protokom vremena, čovjek uči uspostavljati ravnotežu između ponosa i poniznosti, jer jedino s Božjim imenom na usnama, ne potire drugo. Ponos izvire iz znanja o Vrhovnom učitelju, a poniznost iz spoznaje da

¹ Viktor E. FRANKL, *Liječnik i duša. Temelji logoterapije i egzistencije analize*, prev. Jasenka Udirer (Ärztliche Seelsorge, Wien, Franz Deutische, ¹⁰1982), Zagreb, Kršćanska sadašnjost, ²1993.

sve pripada samo Jednom, Gospodaru svemira i moći koji sve odražava u postojanju« (str. 45).

Tekstovi knjige *I Bog moli* ukazuju na to da čovjek ne može biti reduciran na dimenziju biologije i psihologije, što nam čini suvremeno društvo, nego je jedinstven i autentičan tek u ontološkoj dimenziji. Tek u toj ontološkoj dimenziji, onoj koja je sveobuhvatna, ne dovodi se u pitanje smisao našeg opstojanja. Na tom putu ne moramo biti sami, kaže Jasminka, jer osim svetih knjiga, imamo i davne uzore, anđele, molitvu, jedni druge i naposljetku njega: živog Boga, Pravednog, Gospodara, Milosrdnog, Jedinog. Predaja kaže da su odabranima povjerene svete tajne i naraštaji su ih stoljećima pronicali i tumačili. Zašto bismo se danas odrekli toga? – pitanje je koje upućuje Jasminka ovom knjigom. Ona sama ustraje u tom tisućljetnom nastojanju da spozna božansku prisutnost ne samo u objavama, nego ponajprije u sebi:

»Do koje mjere čovjek može ući u jezgru božanskih tajni? Probiti se kroz tvrde ljuske i opne vanjskog svijeta da bi se ušlo u unutarnji? Na to pitanje nitko sa sigurnošću ne može odgovoriti, jer u čudesno orašje, božanski vrt tajni, rijetki su ušli, a još je manje onih koji su iz njega izašli i prekasno shvatili kojom brzinom i lakoćom čovjek može ugasiti svijeću svoga života i ispuniti svoju dušu noći bez kraja« (str. 99).

Jasminka ne pristaje na tamu i poziva svoje čitatelje da uvijek iznova osvjetljavaju i istražuju tu vječnu misterioznu pustinju: ljudski život u suglasju s božanskim.

Zaronivši u svijet svetih tekstova i interpretacija, Jasminka kao da je pounutrlila njihov izričaj: rječnik i sintaksu uskladila je s izvorima. Nije se dala navući na trik pojednostavljanja i podilaženja lakoći čitanja – naprotiv, od čitatelja traži punu pozornost i misaonost. Meditativno čitanje priziva molitvu i, koliko god svaka molitva bila osobna, autorica je univerzalnošću tema i namjerno pomalo arhaičnim stilom postigla ozračje prisnosti, neposrednog obraćanja: Bogu i čitatelju. Zato da bi umjela »živjeti i pronaći svetost u onome što radi« (str. 160).